

stvovalo se je samo s političkimi strankami kot krščanski socializem, internacionalni socialni demokratizem in v tretji stranki, kjer ni dobilo izrazite oblike zaradi narodnega radikalizma, ki ga je prepravljalo zaradi absolutne narodnosti in buržoaznega naziranja — je pričelo dobivati vedno bolj obliko narodnostnega socializma v odznaku jugoslovanskega demokratizma

Prinaša nam novo znanstveno, modroslovnostno in umetniško delovanje; preropenje nazorov morale in duše ljudi in zrevolucioniranje ekonomskih razmer. Socializem postaja tudi pri nas princip izpremembe novega državnega reda; stramljenje k združnemu gospodarskemu redu, osamosvojitve proletarskega razreda, t. j. enega sedanjih socialnih razredov (pri Slovencih bi skoro lahko trdili vsega naroda), ali da definiramo za Masarykom: Socializem je teoretično nov svetovni nazor, praktično stremenje po novem družabnem redu.*

Edmondo de Amicis je zaklical italijanskemu dijaštvu in ga vzpodbujal za socialno vprašanje s klicem: »Bayite se s tem vprašanjem sedaj, dokler sta um in srce spremljiva za velike ideje; sedaj, dokler morete izkušati na sebi vso resnico izreka visoko učenega narodnega gospodarja, da umevanje socialne bede izhaja bolj iz srca nego iz razuma; sedaj, dokler kruta borba za obstanek še ni skrhalo vaše velikodušnosti in vašega sočutja in se še niste pomirili z ljudsko bedo.«

Komu primernejši nego učiteljskemu naraščanju še v dobi študija in razvoja je ta klic; najuspešneje bo, da samemu sebi zaključimo te besede v srcu, da jih izkušamo realizovati. In naš klic naj se izpremeni v resno voljo in delo, ki se bo razprolje z našim stanom razširil do zadnje gorske vasi in se ukoreninil njega nauk v zadnji gorski koči!

Človek se ne rodi le samemu sebi, ampak Bogu, t. j. družbi ljudskega pokolenja; te besede slavnega slovanskega reformatorja šolstva — Komenskega — so pogoj vsega prepoveda. Zakaj človek si mora prizadevati delovati za blaginjo celote in pri tem, ako to zahteva večinski interes, če namreč uničujoče vpliva na usodo bližnjega — odredi se nekaterim delom lastne sreče. In v novi obliki se nam prikazuje čisti nauk: »Ljubi svojega bližnjega — kakor samega sebe!«

Vprašanje je le, ali je mogoče prešiniti človeštvo s tem socialnim duhom? Lahko smo optimisti — a pri tem mora pomagati vsakdo in začne naj najprej pri samem sebi! Dolžan je pa vsakdo pomagati ravno za to, ker kar je za blagor vseh, je tudi v blagor posameznika. Naš stan je pozvan za vzgojevalca mladine in nič manj za vzgojevalca naroda. S tem nam je odrejena že druga važna naloga: proučavati v to svrhu narodni značaj, ljudsko psihologijo, psiho našega naroda. Pravila pedagogike niso veljavna le za vzgojo mladine, temveč je po njih analogno vzgajati narod, ki je v nekaterih ozirih podoben mlademu, še nerazvitemu človeku. Kakor se vodi otroka od stopnje do stopnje, tako se ima postopati z narodom. Polagoma se podaja vedno nekaj novega, vedno nekaj višjega in težjega. Popolnoma napačno bi pa bilo, ako bi stopil pred ljudstvo in kar hipoma, ne oziraje se na njegovo duševno stanje in stopnjo, ga pričel vnetati za najtežje probleme. Dosegel ne bi ničesar, pač pa bi morda škodoval dobri stvari.

Zato je popolnoma upravičena zahteva, da pozna tisti, ki hoče ljudstvo vzgajati, narodovo dušo in njegovo dosedanje stopnjo izobraženosti ter temeljna načela pedagogike. Zatorej ni v novem kraju pričeti takoj delovati, dokler ne proučiš položaja in si ne napraviš sistematičnega načrta; spuščati se ni v stvari, v katerih nisi temeljito orientiran.

Važno je pa socialno vprašanje tudi zato, ker obsega vsa sodobna najvažnejša aktualna vprašanja, n. pr. delavsko, žensko, spolno itd. itd., o katerih mora biti pri študiju naroda vsakdo orientiran; zatorej se moramo vzgajati na polju socializma in sociologije.

Sociologija kot znanstvena podlaga socializmu in teoretični vir vseh socialnih vprašanj mora biti proučevana od nas vzporedno s psihologijo in pedagogiko, ter se mora urvesti kot predmet v naša stanovska vzgajališča; dotlej pa jo mora učitelstvo proučevati samo.

V daljni perspektivi se nam odpira novi ideal, do katerega je še nekaj poti in dela, a vendar se nam že odpira smer, v kateri se razvija človeštvo k moralnemu prepovedu. Nasproti sedaj vladajoči moralni se postavlja eno moralo, isto za moža

in isto za ženo; isto za zasebno in isto za javno življenje. Brez zdravega posameznika in zdravega stanu, brez zdravih stanov in zdravega naroda in brez zdravih narodov ni zdrave družbe. Socialni duh, ki ga naglašamo in ki naj nas prešine, nam pa kaže tudi ideal in naše delo v drugi luči, nego je navadno naziranje o tem.

Prava beseda v pravem pomenu, kraju in času.

C. in kr. nadomestni bataljon 87. pehotnega polka v Celju je pred kratkim razposlal na šolska vodstva svojega nadomestnega okraja — hvala mu, v slovenskem jeziku — dopis, naj se učitelstvo toplo zavzame za zbiranje posnetkov iz fronte, skupinskih slik, slik padlih, pogrešanih, ujetih in odlikovanih, anekdot iz fronte, vojaških pesmi itd. ter naročnikov za »Vojni album«, ki ga namerava izdati polk.

Šolski vodja na Dobu je na to odgovoril polku tako-le:

»Tamuradni dopis z dne 31. V. 1918 je došel sem v najneugodnejši čas. Podpisani je namreč kot popisni komisar setve za državo v občini Dobje z delom tako preobložen, da mu ni možno v zadevi napovedanega »Vojnega albuma« do konca VII. 1918 ničesar intenzivnega ukreniti. Do tega dne bo namreč trajalo popisovanje.

Nabiranje naročnikov za vojni album bi tukaj je tedaj imelo povoljni uspeh, ako bi mogel ljudem obljubiti, da bo napovedani album izšel v našem t. j. slovenskem jeziku, kar je najno potrebno iz sledečih razlogov:

1.) 87. pehotni polk obstoji iz sinov slovenskega naroda. 2.) Sinovi tega polka so prelivali svojo kri za domovino, natoraj čitajo o tem sami v svojem jeziku, saj jih večina ni zmožna drugega jezika, naj čitajo tudi njihovi svojci in ves narod povest o polkovnem delovanju v materinem jeziku, naj slišijo in vedo tudi znanjci, kar so njihovi predniki pretrpeli za domovino. 3.) Ako ta album ne izide tudi v slovenskem jeziku, bo imel svoj pomen le nazgoraj in za Nemce, ne pa za vzgojo in vojaško izobrazbo slovenskega naroda. 4.) Podpisani boče pri tem delu le tedaj z vneto sodelovati, če bo v vzgojnem in domovinskem oziru koristilo tudi slovenskemu narodu, ker on se čuti učitelja tega naroda.

Tega mnenja je tudi vse značajno slovensko učitelstvo, četudi tega iz raznih razlogov morebiti tja ne poroča.

Podpisani namerava v pritrilnem odgovoru po I. VIII. 1918 potom večkratnih javnih razglasov zbirati vse podatke in predmete, omenjene v sem doposlanih tiskovinah tem potom, da bo povabil stranke, katerih svojci so bili v vojni ranjeni, odlikovani, so padli, pogrešani, so bili vjeti, na zaslišanje ter bo od njih sprejemal tudi naročila oziroma se bo v posebnih slučajih podajal na dom ter bo vse nabrano odposlal skupno uredništvu albuma do konca meseca VIII. 1918.

V pričakovanju skorajšnjega poročila z vsem spoštovanjem uslužni

Radeslav Knaflič.

(Pripomnja uredništva.) Smatramo to besedo šolskega vodstva na Dobju za edino pravo, na pravem mestu in ob pravem času. Nikakor ne smemo prepušiti, da bi kdorkoli zapostavljal jezik slovenskega polka. Ako je v strašni svetovni vojni tekla slovenska kri za domovino, naj se čita to imed narodom. Pisati za tuje, ni naš poklic, ni naša naloga. Ravnanje šolskega vodstva na Dobju nam je glase »memento«: Služimo z besedo in dejanjem svojem narodu, ker smo njegovi učitelji.

Zborovanje Zavezine delegacije.

(Konec.)

Po tajnikovem poročilu se je oglašil k besedi delegat Hreščak ter podal v imenu opozicije — Flere, Hreščak, Pahor — izjavo, v kateri z malo zbranimi besedami kritikuje in obsoja delovanje vodstva Zavezine. Po ostni debati, ki se je vnela o tej izjavi, se sklene, da se pošlje izjava vsem Zavezinim društvom, ki naj jo vzamejo v pretres in izjavijo o njej svoje mnenje. Nato je sledilo poročilo o Zavezinih listih. K poročilu je govoril tovariš Flere in grajal vodstvo Zavezine zaradi nerednega izhajanja »Popotnika«. Predsednik je zagovarjal vodstvo ter poudarjal, da je stonilo vodstvo vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi list redno izhajal, a »Učit. T.« ni bilo mogoče izvršiti dela, ker ni imela delavcev. Fleretov predlog, da

naj se izreče vodstvu graja, ni bil sprejet, pač pa se je naročilo vodstvu, da naj ukrene vse, da bo list v prihodnje redno izhajal.

Nato je sledilo Fleretovo poročilo o izdajanju Zavezinih listov. Poročevalec je govoril najprej o razmerju med vodstvom, oziroma upravnim odborom Zavezine in uredništvom Zavezinih listov. Glasom novih Zavezinih pravil imenuje urednike Zav. listov v najnujnejših slučajih vodstvo, sicer pa upravni odbor, v obeh slučajih z naknadnim odobrenjem delegacije. Poročevalcu se zdi, da je s tem besedišom dana vodstvu Zavezine, oziroma upravnemu odboru premalo omejena oblast. Zato predlaga, da se fiksira izraz »najnujnejši slučaj« nastopno: Najnujnejši slučaj nastopi le: 1. s smrtjo urednika ali z boleznijo, ki trajno onemogoča izvrševanje uredništva; 2. ako urednik sam iz tehtnega vzroka zapušča uredništvo. V obeh slučajih predlaga urednik svojega naslednika, ki ga vodstvo, ozir. upravni odbor mora sprejeti, ker je definitivna odločitev sprememb v uredništvu stvar delegacije; 3. vsako nesporazumljenje med vodstvom, ozir. upravnim odborom in uredništvom se poravnava le pred delegacijo in ne sme biti to nesporazumljenje nikdar vzrok odvzeta uredništva od strani vodstva, ozir. upravnega odbora.

Po daljši debati je delegacija odklonila vse tri predloge, tudi prvega, ker je v zvezi z drugim. Da se ne krati Zavezinim članom svoboda besede pri Zavezinih listih, predlaga tovariš poročevalec: 1. na urednika kateregakoli Zavezinih glasil ne sme vodstvo, ozir. upravni odbor v nobenem slučaju vplivati s svojo avtoriteto; tudi člani vodstva in upravnega odbora so napram listom le člani Zavezine, ne pa Zavezina oblast; 2. vsak član Zavezine ima pri Zavezinih listih svobodno besedo kritike in zagovora; 3. ta pravica se ne sme krati niti tedaj, kadar se kritika v dostojni obliki obrača proti vodilnim osebam Zavezine ali ukrepom vodstva, če je kritik propričan in to dokaže, da bi vplivali drugačni ukrepi in drugačni nastop vodilnih oseb boljše na razvoj organizacije; 4. vsak kritik pa se mora pečati le s stvarnimi razlogi in ne sme postati nikdar osebna; osebni napadi se zavračajo od vsakogar; 5. snov kritike ali zagovora sme biti: a) pri »Učit. Tov.« le na šolskopoliškem in organizacijskem se tičočem torišču; b) v »Popotniku« le pedagoško-znanstvene vsebine; 6. uredniki vseh Zavezinih listov so osebno odgovorni le za vse članke, ki so izšli brez popolnega podpisa, in za članke, ki jih niso pisali člani Zavezine; a odgovorni le delegaciji. Vodstvo ali upravni odbor nimata na uredništvo nikake ingerence; 7. kakor upravniki Zavezinih listov, so dolžni tudi uredniki poročati o svojem tozadnem delovanju in o stanju lista pred rednimi delegacijami. Po daljši, semintja ostri debati je delegacija sprejela drugi predlog z dostavkom »stvarne in pravične« kritike in »stvarnega« zagovora in 7. predlog, 1. in 6. predlog je odklonila, 4. in 5. predlog je pa poročevalec umaknil med debato.

Nastopna točka je bilo blagajniško poročilo, ki ga je delegacija vzela na znanje a račune odobrila šele, ko jih pregledajo in potrdijo pregledovalci računov, kar se dosedaj ni moglo zgoditi, ker sta dva izvoljena pregledovalca pri vojakih.

Potem je poročal tovariš Gangl o novem poslovnem redu Zavezine. Predloženi načrt se odobrila z malimi spremembami. Važna so določila, tičočja se članarine. Ker je zadeva pojasnjena že na vse strani, nam ni treba tu poročati o njej.

Nato je poročal tovariš Flere o načrtu preustrojitve našega šolstva. Ob koncu obširnega in temeljitega svojega poročila je priporočil v sprejem predloge, ki jih je objavil »Učit. Tov.« v 6. številki z dne 22. marca 1918, in ki jih je vodstvo Zavezine poslalo v več izvodih Zavezinim društvom. Delegacija je predloge sprejela soglasno.

Prišlo je na vrsto poročila o Fleretovih predlogih za delo Zavezine pri učiteljski izobrazbi. V imenu vodstva je poročal o teh predlogih tovariš Jelenc. Po daljšem utemeljevanju je priporočal poročevalec v sprejem nastopne predloge: 1. Vodstvu Zavezine se naroča, da naprosi ponovno, ko nastopijo mirni časi, učiteljska društva, ki so v krajih, kjer so učiteljišča, da prireajo pogoste sestanke z učiteljiščniki. Na sestankih naj se vrše predavanja o težnjah učiteljskega stanu in važnosti učiteljskih organizacij. 2. Vodstvu Zavezine se naroča, da naj daje tudi v prihodnje učiteljiščnikom brezplačne izvođe Zavezinih listov; vendar naj pa počasi učiteljiščnike in pojasni ob priliki v prireditnem predavanju da se ne stinjajo častjo in značajem učiteljskega abiturienta, da prestopi takoj ob nastopu služ-

be v tabor Zavezinih načelnih nasprotnikov, ko je prej več let dobival in brai Zavezine liste. 3. Vodstvu Zavezine se naroča, da stopi takoj, ko nastopijo mirni časi, v dogovor s »Slov. Sol. Matico« in profesorskim društvom v svrhu, da se napravi jejo počitniški vsučitnišni tečaj in prirejajo poučna potovanja za ljudskošolsko učitelstvo. 4. Vodstvu Zavezine se naroča, da oustopi zadevo, tičočja se ustanovitve strokovnoznanstvene knjižnice združenima gospodarskemu in knjižničnemu odseku, ki naj stvar proučita in stavita na prihodnjem delegacijskem zborovanju primerne predloge. Delegacija je soglasno sprejela te predloge.

10. in 11. točka dnevnega reda, tičočja se Fleretovih predlogov za izboljšanje gmojnega stanja Popotnika in določitev imenih donoskov Zavezine sta odpušili, ker sta rešeni v smislu določil novega poslovnega reda.

Slednjič so prišli na razpravo trije Ganglovi predlogi: 1. Predlog glede na ustanovitev strokovnega tajništva v Zavezini. Poročevalec se je skliceval na utemeljevanje tega predloga, ki ga je priobčil v 24. številki »Učit. Tovariša« z dne 30. novembra 1917. Tovariš Flere smatra ustanovitev strokovnega tajništva za najno potrebo ter predlaga naj se o predlogu izjavijo Zavezina društva, in na podlagi teh izjav naj stavi na prihodnjem delegacijskem zborovanju šolsko-politiški odsek primerne predloge. 2. Predlog tičoč se preuredbe »Učit. Tov.« v dnevnik. Tudi tu se sklicuje poročevalec na utemeljevanje, ki ga je objavil v isti številki »Učit. Tov.«, ter predlaga, da naj se predlog pošlje Zavezinim društvom v razmotrivanje. 3. Predlog glede na ustanovitev Narodnega sveta. Poročevalec je tudi utemeljevanje tega predloga priobčil v 25. številki »Učit. Tov.« z dne 14. decembra 1917. Na to utemeljevanje se sklicuje, ko priporoča v sprejem nastopni predlog: Vodstvu Zavezine naročamo, naj se obrne z utemeljeno vlogo na Jugoslovanski klub v državnem zboru na Dunaju, proseč ga, da ustanovi Narodni svet. Vse tri predloge je delegacija sprejela soglasno.

Nato je izvolila delegacija za pregledovalce računov tovariše Venturinija, Pristovška in Keclja. O izidu volitev v vodstvo Zavezine in v vse štiri stalne odseke smo že poročali. S tem je bil dnevni red izvršen.

Po 7 urnem dopoldanskem in popoldanskem zborovanju je zaključil ob 6. uri zvečer predsednik delegacijske seje. Zahvalil se je poročevalcem za njihov trud in vsem delegatom in delegatinkam za nasvete in predloge ter za zanimanje, s katerim so sledili razpravam.

Pripomnja vodstva Zavezine. Nekaterim društvom in posameznim članom ni všeč, da se je poročilo o Zavezinem delegacijskem zborovanju raztegnilo tako na dolgo. Tudi vodstvu je to neljubo. Seveda je najobširnejše tajniško poročilo, ker obsega dolgo dobo od 8. septembra 1913. do 28. decembra 1917. Zaradi pomanjkanja prostora v listu je bilo uredništvu mogoče priobčevati poročilo le v kratkih odstavkih. Toliko v opravičenje tega nedostatka.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Iz Zavezine avstrijskega jugoslovanskega učiteljskega. Delegate so prijavila dalje nastopna društva: IV. Učiteljsko društvo za Svetolenartski okraj: 8. Josip Maurič, nadučitelj, Sv. Trojica v Sl. g., društveni predsednik; gosp. Alojzij From, šolski voditelj, Sv. Jurij v Sl. g.; namestnik? V. Gornjegrjsko učiteljsko društvo: 10. Josip Bizjak, nadučitelj, Bočna, društveni predsednik; 11. Fina Bizjakova, učiteljica, Bočna; namestnik? VI. Postojnsko učiteljsko društvo: 12. Josip Brinar, ravnatelj meščanske šole, Postojna, društveni predsednik; 13. Julij Cenčič, nadučitelj, St. Peter na Krasu; namestnica Marica Dovganova, učiteljica, Zagorje na Notranjskem. VIII. Sežansko učiteljsko društvo: 14. Alojzij Hreščak, učitelj, Lokev, društveni predsednik; 15. Ferdo Kenda, nadučitelj, Dutovlje; 16. Anton Fakin, nadučitelj, sedaj v Sežani. Namestniki?

Vodstvo Zavezine.

Imenik svojih članov: nadalje poslala: 26. Svetolenartsko učiteljsko društvo — 36 članov. 27. Logaško učiteljsko društvo — 37 članov. 28. Brežiško-seyniško učiteljsko društvo — 49 članov. Celjsko učiteljsko društvo je prijavilo še 1 člana (skupaj 82 + 1 = 83 članov). Goriško učiteljsko društvo je prijavilo novorojenega še 1 člana (skupaj 31 + 1 = 32 članov). Učiteljsko društvo za politički okraj Ljutomer je prijavilo še 2 člana, 2 člana pa

* Prim. V. Knaflič: Socializem.

** »Poslanica slovenski mladini: Kaj hočemo?«